

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษ: ศึกษากรณีโรงงานผลิตเอทานอล

ตำบลนาดี อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี

Legal Measures for Pollution Control: Case Study of Ethanol Production Plant in

Na Di Sub-District, Na Yia District, Ubon Ratchathani Province

ประภาพรรัตน์ สุขดิษฐ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่จะทำให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน จำนวน 19 ราย และกลุ่มที่ 2 นักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ราย รวมทั้งสิ้น 24 ราย เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และนำมาวิเคราะห์ผล สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา พบว่า 1. มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษของประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษอยู่หลายฉบับ ซึ่งกฎหมายบางฉบับยังมีข้อจำกัดในการนำมาควบคุมปัญหามลพิษ การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมเกิดความล่าช้า ทำให้ไม่ทันต่อการเยียวยาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ 2. สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมาย คือ ประเทศไทยควรจัดทำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมด้วย ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยกำหนดผู้รับผิดชอบให้ครอบคลุมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่บริหารจัดการแหล่งกำเนิดมลพิษ ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการชดเชยและเยียวยาโดยให้ชุมชน องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมเข้าร่วมประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องอายุความ โดยขยายอายุความในการฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมออกไปอีก 10 ปี นับแต่วันที่รู้ความเสียหายและผู้ก่อให้เกิดมลพิษ ควรกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ คือ ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบรรยายหรืออบรมให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนมากขึ้น เน้นการประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อม ภาครัฐควรปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยกำหนดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

คำสำคัญ มาตรการ กฎหมาย ควบคุมมลพิษ

¹ อาจารย์ประจำ ภาคนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

This is qualitative research and the aims are 1) study of legal measures in pollution control in Thailand and aboard 2) proposed legal amendments to make enforcement effective. The samples were contained two groups. The first group was affected by pollution of ethanol plant which was 19 community leaders and residents. The second group was lawyers and environmental experts which were 5 persons and the total respondents were 24. By In-depth interview. The datum is for analyze, result discussion, conclusion and suggestion.

The results of the study revealed that: 1) legal measures in Thailand to regulate pollution have governed by several laws relating to pollution control. Some laws have restrictions on pollution control, consequently, environmental trial is delayed, ineffective remedy and cannot solve environmental problems 2) for legal amendment, and Thailand should regulate the act regarding the environmental trial law, establishment of Environmental Court and includes the mediation of environmental disputes. The National Environmental Quality Improvement Act BE 2535 shall be amended. The responsibility must cover all stakeholders involved in the management of pollution sources. The rules of compensation and remedial criteria should be amended by the community and environmentally private organizations to participate in assessing environmental damage. The Civil and Commercial Code should also be amended in respect of limitation by extending the deadline of filing a claim for environmental compensation for another 10 years from the date of damage and the cause of the pollution. The rules toward criteria for environmental damage should set assessment. For other suggestions, it is recommended that government officials shall educate the community about environmental issues and focus on communication of environmental issues. The government should cultivate good consciousness about environment into children and youth. The good consciousness about environment shall set curriculum in school or both indoor and outdoor school activities.

Keyword Measure, Law, Pollution Control

บทนำ

ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คนจำนวนมาก ประชาชนได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกาย อนามัยและทรัพย์สิน ทำให้เกิดปัญหาร้องเรียนและร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำของบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกระทำความผิด ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีผู้ได้รับความเสียหายการที่สภาพแวดล้อมนั้นเปลี่ยนไป สำหรับการฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ผู้เสียหายสามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองได้แล้วแต่กรณี

สำหรับจังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ มีโรงงานตั้งอยู่เป็นจำนวนมากเป็นผลให้ภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดอุบลราชธานีนำสารเคมีและวัตถุมีพิษเข้ามาใช้ในกิจการดังกล่าว หากไม่มีระบบควบคุมการป้องกันและการดูแลที่เข้มงวดเพียงพอ จะส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น จากกรณีกลุ่มบริษัทอุบลไบโอ เอทานอล จำกัดได้ยื่นขอจัดตั้งโรงงานกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในใบอนุญาตไม่ได้ระบุว่าบ่อบำบัดน้ำเสียอยู่ติดแม่น้ำลำโดมใหญ่ ต่อมาเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2558 คันดินกั้นบ่อน้ำเสียได้พังลง น้ำเสียประมาณ 400,000 ลูกบาศก์เมตร ไหลลงสู่น้ำ (วิระเชษฐ์ จรรยากุล, 2560) ปลาตายเป็นจำนวนมาก สภาพน้ำในแม่น้ำเน่าเสีย เกิดปรากฏการณ์น้ำเปลี่ยนสี สาหร่ายบูมสีเขียวขึ้นเต็มแม่น้ำ และเกิดตะกอนสารพิษในแม่น้ำลำโดมใหญ่ ส่งกลิ่นเหม็นต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำลำโดมใหญ่ จำนวน 3 อำเภอ คือ อำเภอนาเยีย อำเภูปิบูลมังสาหาร และอำเภอสว่างวีระวงศ์ (คนอุบลฯ ยื่นฟ้อง คพ. 200 ล้าน! ละเลยไม่แก้ลำโดมใหญ่เน่า, 2559) โดยเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2559 ศาลปกครองอุบลราชธานี นัดไต่สวนผู้ฟ้องคดีในชั้นพิจารณาคำฟ้อง ในคดีหมายเลขดำที่ ส.8/2559 ระหว่างนายทองดำ เกาะแก้ว กับพวก รวม 736 คน กับกรมโรงงานอุตสาหกรรม ที่ 1 กับพวกรวม 2 คน เป็นผู้ถูกฟ้องคดี โดยคดีนี้มีผู้ฟ้อง 736 คน ฟ้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานของกลุ่มบริษัทอุบลไบโอเอทานอล จำกัด เนื่องจากปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำโดมใหญ่ (ศาลปกครอง, 2559)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ ซึ่งในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ แต่กฎหมายเหล่านี้ยังมีข้อบกพร่องบ้าง ดังนั้นจึงควรศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษจากโรงงานผลิตเอทานอล เนื่องจากความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษมีลักษณะและผลบางประการที่แตกต่างไปจากความเสียหายในคดีทั่วไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะไม่ปรากฏความเสียหายอย่างชัดเจนในทันทีทันใด แต่บางกรณีอาการจะเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ตามปฏิกิริยาของสารเคมี หรือวัตถุที่ก่อให้เกิดมลพิษแพร่กระจายหรือถูกปล่อยออกจากแหล่งกำเนิดว่า ดังนั้นมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อชุมชนมากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่จะทำให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สมมุติฐาน

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องบางประการ จึงควรหาแนวทางแก้ไขกฎหมายเพื่อทำให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ กฎหมาย เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยให้สมบูรณ์และนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ รวมทั้งสร้างแบบสอบถามและหัวข้อในการสัมภาษณ์

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในเขตอำเภอนาเยี่ย อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 19 ราย และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ หน่วยงานจังหวัดอุบลราชธานี ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และอาจารย์คณะนิติศาสตร์ จำนวน 5 ราย

3. พื้นที่การวิจัย คือ หมู่บ้านหนองแปน ตำบลนาดี อำเภอเมือง คุ้มบ้านแก่งกอกและคุ้มบ้านไร่ใต้ ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร คุ้มบ้านแก่งโดม อำเภอสว่างวีระวงศ์ สภานายความจังหวัดอุบลราชธานี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างเองตามเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนด (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในเขตอำเภอเมือง อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 19 ราย และกลุ่มที่ 2 นักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หน่วยงานจังหวัดอุบลราชธานี ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม อาจารย์คณะนิติศาสตร์ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ราย รวมทั้งสิ้น 24 ราย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้คัดเลือก ดังนี้

1) หน่วยงาน ผู้วิจัยพิจารณาถึงตำแหน่ง หน้าที่ ประสบการณ์การทำงานหรือเคยทำคดีสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 ราย ซึ่ง ได้แก่ ประธานสภานายความจังหวัดอุบลราชธานี และสภานายความจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ ประธานสภานายความจังหวัดอุบลราชธานีจะเป็นผู้พิจารณาผู้ให้ข้อมูลสำคัญแก่ผู้วิจัย

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพิจารณาถึงตำแหน่ง หน้าที่ ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม อย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป จำนวน 2 ราย ซึ่ง ได้แก่ หัวหน้าผู้ตรวจสอบและให้การรับรองมาตรฐานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และ วิทยากรและพัฒนาบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม

3) อาจารย์คณะนิติศาสตร์ ผู้วิจัยพิจารณาถึงตำแหน่งหน้าที่ หรือได้มีการสอนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนหรือกฎหมายสิ่งแวดล้อม การเขียนบทความวิชาการหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 ราย

2. คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล ตำบลนาดี อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่าง ผู้นำชุมชน จำนวน 4 ราย และชาวบ้าน รวมจำนวน 19 ราย ในหมู่บ้านหนองแปน ตำบลนาดี อำเภอนาเยี่ย หมู่บ้านแก่งกอก หมู่บ้านไร่ใต้ ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร และหมู่บ้านแก่งโดม อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งทั้ง 4 หมู่บ้านมีบริเวณพื้นที่ใกล้กับโรงงานผลิตเอทานอล และติดบริเวณลำโดมใหญ่

เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บข้อมูลซึ่งได้กำหนดประเด็นต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องนั้น โดยจะแบ่งคำถามออกเป็น 2 ชุด ซึ่งชุดที่ 1 สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล จำนวน 19 ราย และชุดที่ 2 สำหรับนักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ กฎหมาย บทความ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนมาทำการสรุป เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษามากที่สุด

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ที่ปรึกษาผู้วิจัยทำการตรวจแก้ไขปรับปรุงภาษาและคำถามให้ชัดเจน เพื่อให้มีความเหมาะสมตามเนื้อหา

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขปรับปรุงทั้งเนื้อหาและภาษาแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริง ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดทั้ง 2 ชุด

สำหรับชุดที่ 1 ได้แก่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล ประกอบไปด้วย คำถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษของโรงงานผลิตเอทานอลต่อชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชุมชน ความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ

สำหรับชุดที่ 2 ได้แก่ นักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย คำถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตรวจสอบขั้นต้น คือ การร่างแบบสัมภาษณ์ เพื่อที่จะพิจารณาว่าคำถามที่สร้างขึ้นครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาวิจัยหรือไม่ ทำการตรวจสอบและปรับปรุงคำถาม โดยให้ที่ปรึกษาวิจัยช่วยตรวจแก้ไขและให้ความเห็นต่อแบบสัมภาษณ์เพื่อปรับปรุงแก้ไข และทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ เป็นการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบดูความบกพร่อง เพื่อจะได้ปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่จะนำไปใช้จริง

2. เมื่อแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแล้ว ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สำหรับนายความ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อประสานงานเบื้องต้นกับประธานสภาทนายความจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลทนายความจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม เมื่อได้รับการอนุญาต จึงทำการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ แล้วจึงทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ สำเนาโครงการวิจัยและแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบ

สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 ราย ซึ่งประกอบอาชีพที่กรุงเทพมหานครนั้น ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ติดต่อประสานงานเบื้องต้นทั้ง 2 ราย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เมื่อได้รับการอนุญาต จึงทำการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ แล้วจึงทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ สำเนาโครงการวิจัยและแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เสียก่อน แล้วจึงทำการเก็บข้อมูล

สำหรับอาจารย์คณะนิติศาสตร์ จำนวน 1 ราย ซึ่งมีตำแหน่ง ประธานสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีนั้น ผู้วิจัยได้ติดต่อพูดคุยในเบื้องต้น และทำการนัดหมาย วัน เวลา เพื่อสัมภาษณ์

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

สำหรับการรวบรวมข้อมูลวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological fieldwork) ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประเด็นการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลและเพื่อใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตจัดบันทึกการสนทนา ชักถามระหว่างสัมภาษณ์ ซึ่งคำถามสามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างการสัมภาษณ์ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ , 2555: 140) หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เจาะลึกแล้ว ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญ และขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการขออนุญาตนัดหมายหากมีข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเพิ่มเติม ผู้วิจัยทำการเรียบเรียงข้อมูลด้วยการถอดความจากเครื่องอัดเสียง แล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เมื่อตรวจสอบครบทุกคนแล้ว นำมาวิเคราะห์ผล อภิปรายผล และสรุปผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษโรงงานผลิตเอทานอล จำนวน 19 ราย พบว่า เป็นเพศชาย 10 ราย เพศหญิง 9 ราย อายุ สูงสุด คือ 73 ปี และ ต่ำสุด คือ 32 ปี ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับมัธยมศึกษา 8 ราย และระดับประถมศึกษา 11 ราย โดยเป็นผู้นำชุมชน 4 ราย และเป็นชาวบ้าน 15 ราย อยู่ในเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร 13 ราย อำเภอนาเยีย 2 ราย และอำเภอสว่างวีระวงศ์ 4 ราย

สำหรับการควบคุมมลพิษของโรงงานผลิตเอทานอลต่อชุมชน จากการเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 19 ราย ให้ความเห็นว่าโรงงานผลิตเอทานอลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องเรียนที่เกิดจากโรงงาน คือ ทำเขื่อนซีเมนต์กั้นตามขอบบ่อน้ำเสียทั้งหมดของโรงงาน พร้อมปูผ้าพลาสติกรองกันบ่อและคลุมบ่อเพื่อป้องกันมิให้บ่อบำบัดน้ำเสียแตกและส่งกลิ่นเหม็นอีก สำหรับความเป็นอยู่ของชุมชน จากการเก็บข้อมูล พบว่า คนในชุมชนทั้ง 3 อำเภอ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีวิถีชีวิตทำมาหากินที่เรียบง่าย ซึ่งสมัยยังไม่มีโรงงานผลิตเอทานอล ชาวบ้านมักหาปลาจากลำโดมใหญ่ ใช้อาบน้ำหรือแม้แต่เล่นน้ำในช่วงสงกรานต์ แต่พอเกิดเหตุการณ์คันดินกั้นบ่อน้ำเสียได้พังลงและไหลลงสู่ลำโดมใหญ่ ทำให้เกิดน้ำเน่าเสีย น้ำกลายเป็นสีดำ ปลาในแม่น้ำตายเป็นจำนวนมาก มีสาหร่ายบูมสีเขียวเกิดขึ้นส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้าน หมู่บ้านหนองแปน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บริเวณลำโดมใหญ่มีกลิ่นเหม็นจนไม่สามารถจะนอนหลับได้ รวมทั้งเด็กและทารกเกิดอาการหอบหืด ชาวบ้านไม่กล้าใช้น้ำจากลำโดมใหญ่เพราะเกรงว่าจะได้รับสารพิษ บางรายเกิดอาการแพ้ มีผื่นคันขึ้นที่ขา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายกล่าวว่าเมื่อลงไปลำโดมใหญ่จะมีคราบสีดำติดที่ขา และเกิดอาการแพ้จนต้องไปโรงพยาบาล แต่ ณ ปัจจุบันนี้ (เดือนมิถุนายน 2561) ความเป็นอยู่ของชุมชนยังเป็นปกติ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายใช้ชีวิตตามปกติ ยังมีสุขภาพอนามัยที่ดี ไม่มีอาการเจ็บป่วยเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำลำโดมใหญ่ แต่ปัจจุบันแทบไม่มีชาวบ้านคนใดใช้น้ำเพื่ออุปโภค เพราะกลัวว่าไม่มีความปลอดภัยและเป็นอันตรายต่อร่างกายและอนามัยของตนเอง แต่บางรายยังออกไปหาปลาเพื่อการดำรงชีพบ้าง นอกจากนี้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย พบว่า ในหมู่บ้านแก่งกอก ตำบลไร่ใต้ อำเภอพิบูลมังสาหาร ตามบ้านของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายมีแมลงวันจำนวนมาก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่าตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว มีแมลงวันเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความรำคาญ อาจเป็นเพราะเกิดจากที่น้ำเน่าเสีย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายกล่าวว่า จากการที่มีแมลงวันเยอะ เป็นพาหะนำโรคสู่คนได้ ซึ่งเด็กในหมู่บ้านเกิดอาการท้องร่วง นอกจากนี้ การรับรู้ของชุมชนด้านการป้องกันและการควบคุมมลพิษยังน้อยมาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยรู้หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดมลพิษ ชาวบ้านไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อเสนอข้อคิดเห็นหรือวิธีการป้องกันและการควบคุมมลพิษ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายต่างต้องการให้โรงงานผลิตเอทานอลมีมาตรการที่รัดกุม โดยเฉพาะเรื่องระบบบำบัดน้ำเสีย

กลุ่มที่ 2 นักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ราย พบว่า เป็นเพศชายทั้งหมด อายุสูงสุด คือ 49 ปี และ ต่ำสุด คือ 32 ปี ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับปริญญาโท 2 ราย และระดับปริญญาตรี

3 ราย โดยประกอบอาชีพนายความ 2 ราย หัวหน้าผู้ตรวจสอบและให้การรับรองมาตรฐานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 1 ราย วิทยากรและพัฒนาบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม 1 ราย และอาจารย์คณะนิติศาสตร์ 1 ราย

สำหรับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักกฎหมายให้ความเห็นว่ายังไม่มีที่เหมาะสม เพราะคำนิยามบางอย่างไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายเห็นว่าควรต้องมีการแก้ไขกฎหมาย เพราะคดีสิ่งแวดล้อมมีลักษณะพิเศษกว่าคดีละเมิดทั่วไป สำหรับเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายมีความเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชนจึงครอบคลุมถึงสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ได้รับการรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากผู้ก่อมลพิษทำละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมจนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกละเมิด ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากแหล่งกำเนิดมลพิษของตน สำหรับแนวทางการแก้ไขกฎหมายนั้น บางรายให้ความเห็นว่าควรแก้ไขเรื่องอายุความ โดยควรขยายอายุความออกไปอีก 10 ปี บางรายให้ความเห็นว่าควรเพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้น รัฐควรเก็บภาษีตามอัตราการปลดปล่อยมลพิษของโรงงาน หากโรงงานใดที่ก่อให้เกิดมลพิษมากกว่าควรจ่ายภาษีแพงกว่าโรงงานที่ปลดปล่อยมลพิษออกมาน้อย

สรุปการวิจัย

สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ หากมาตรการทางกฎหมายยังไม่ครอบคลุมเพียงพอและหากไม่มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนหรือหาแนวทางแก้ไข อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้ ดังนั้นจึงควรออกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อม และควรแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดกิจกรรมการดำเนินงาน การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟู การปลูกฝังให้ประชาชนและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนจะสามารถช่วยกันได้เพื่อจะได้พัฒนา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและอย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผล

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษของประเทศไทย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยกันหลายฉบับ ผู้วิจัยจึงเลือกอภิปรายกฎหมายที่สำคัญในบทความวิจัยนี้ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักด้านสิ่งแวดล้อม และพระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช 2535 สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ได้ให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์ จัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม แล้วจึงให้สิทธิบุคคลและชุมชนเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณา

โดยรวดเร็ว ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย ซึ่งเห็นได้ว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนและเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มิใช่หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้มีอำนาจผูกขาดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงมีการรับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมของประชาชน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องจัดการและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2556: 45) สิทธิมนุษยชนถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นเมื่อมีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันมีลักษณะจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของชุมชนและปัจเจกบุคคล (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2550: 63) ชุมชนหรือบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐเข้าดำเนินการหากหน่วยงานรัฐละเลยหรือไม่ดำเนินการจนเกิดความเสียหาย บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิใช้มาตรการทางกฎหมายฟ้องคดีต่อศาลเพื่อป้องกันสิทธิหรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ สำหรับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ด้วยที่ว่ามีบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากแหล่งกำเนิดที่ก่อให้เกิดมลพิษ ไม่ว่าจะเป็นการรั่วไหล หรือการแพร่กระจายนั้น เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่เป็นต้นเหตุของความเสียหายนั้น ย่อมจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายตามมาตรา 96 (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2556: 426) ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่ คือ คำว่า “เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ” จึงควรมีการแก้ไขกำหนดให้ผู้รับผิดชอบถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่บริหารจัดการแหล่งกำเนิดมลพิษที่ถึงแม้จะมีได้ควบคุมดูแลในความเป็นจริง เช่น เจ้าหนี้ ผู้รับโอนแหล่งกำเนิดมลพิษโดยรู้ถึงความเป็นพิษของทรัพย์ที่รับโอนมานั้น (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2556: 558) ส่วนค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 96 นั้น มิได้ระบุนายละเอียดไว้ จึงพิจารณาจากหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ที่บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” ซึ่งศาลจะเป็นผู้กำหนดให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยและเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาวะเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาวะเดิมให้มากที่สุด ซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดและการชดเชยและเยียวยาความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ค.ศ.1980 ของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Comprehensive Environmental Responses, Compensation, Liability Act, 1980: CERCLA) ได้มีขั้นตอนการดำเนินการซึ่งเป็นมาตรการผสมผสานระหว่างหลักเกณฑ์ของกฎหมาย กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และหลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการประเมินมูลค่าความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2556: 391) ดังนั้นประเทศไทยจึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการประเมินค่าความเสียหายโดยนำหลักการจากประเทศอเมริกามาประยุกต์ใช้ เพื่อที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้ใช้เป็นแนวทางและเพื่อที่ศาลจะได้ใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าความเสียหายให้สอดคล้องกับความเสียหายที่แท้จริง สำหรับเรื่องการเรียกเก็บภาษีจากผู้ก่อให้เกิดมลพิษให้สูงขึ้น ที่ผู้ให้ข้อมูลบางรายให้ความเห็นไว้ นั้น ถือได้ว่าเป็นการดำเนินมาตรการเพื่อเป็นไปตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะส่งผลดีต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย สำหรับเรื่อง

อายุความ ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะบางกรณี การพิสูจน์ความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมต้องใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งอาจจะเกิน 10 ปี จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องอายุความ โดยขยายอายุความในการฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมออกไปเป็น 10 ปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและผู้ก่อให้เกิดมลพิษ สำหรับการควบคุมมลพิษของโรงงานผลิตเอทานอลต่อชุมชนหลังจากเกิดเหตุการณ์ โรงงานผลิตเอทานอลได้มีการป้องกันไม่ให้บ่อบำบัดน้ำเสียเกิดไหลทะลักลงสู่ลำโดมใหญ่อีก ด้วยการทำให้เชื่อมซีเมนต์กันตามขอบบ่อน้ำเสียทั้งหมดของโรงงาน พร้อมปูผ้าพลาสติกกรองกันบ่อ (คนอุปบลฯ ยื่นฟ้อง คพ. 200 ล้าน! ละเลยไม่แก้ลำโดมใหญ่เน่า, 2559) รวมทั้งเพื่อป้องกันส่งกลิ่นเหม็น ซึ่งถือว่าได้แก้ไขปรับปรุงและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่จะทำให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักกฎหมายทั้ง 3 ราย เห็นว่าควรมีการออกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการจัดตั้งสถาบันระดับความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นตามพระราชบัญญัตินโยบายสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ค.ศ. 1998 (The Environmental Policy and Conflict Resolution Act of 1998) เนื่องจากศาลชั้นต้นของรัฐบาลกลาง ใช้เวลาพิจารณาคดีแต่ละคดีเกินกว่า 2 ปี (คมวัชร เอียงอ่อง, 2553: 124) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรกำหนดอัตราโทษให้สูงขึ้นและเหมาะสมกับค่าเงินในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ประกอบการโรงงานเกิดความเกรงกลัว และตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เช่น การเก็บภาษีมลพิษจากผู้มีส่วนก่อให้เกิดมลพิษ ทั้งผู้ใช้ทรัพยากร ผู้ผลิต และผู้บริโภค (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2556: 52) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงผกา บุญโสภาคย์, ประสาน บุญโสภาคย์ และณภัช นรทิจไพศาล (2561: 118) ที่อธิบายว่า พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 8 (5) หรือ (7) ไว้ว่าปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท แล้วแต่กรณี บทลงโทษดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้ผู้ประกอบการโรงงานซึ่งส่วนมากเป็นนิติบุคคลเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมาย จึงควรเพิ่มอัตราโทษปรับในกรณีดังกล่าวเพื่อให้เหมาะสมกับค่าของเงินในปัจจุบันและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร จ้าวสุวรรณ (2554: 173) ที่เสนอแนะว่า ควรปรับปรุงอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในเรื่องเหตุร้ายกาจ ให้มีอัตราค่าปรับที่สูงขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ นั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เห็นว่าควรปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นการประชาสัมพันธ์เรื่องสิ่งแวดล้อม ภาครัฐควรให้เจ้าหน้าที่บรรยายหรืออบรมให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ตลอดจนช่วยกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวรรณ สุนทรวิโรจน์ทิชิต และกาญจนา สุขามุณี (2556: 58) ที่เสนอแนะทางการแก้ไขปัญหาคหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1. ควรจัดทำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมด้วย
2. ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยกำหนดผู้รับผิดชอบให้ครอบคลุมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่บริหารจัดการแหล่งกำเนิดมลพิษ
3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการชดเชยและเยียวยาโดยให้ชุมชน องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เข้าร่วมประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม
4. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องอายุความ โดยขยายอายุความในการฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทางสิ่งแวดล้อมออกไปอีก 10 ปี นับแต่วันที่รู้ความเสียหายและผู้ก่อให้เกิดมลพิษ
5. ควรกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินค่าความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม
6. ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบรรยายหรืออบรมให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนมากขึ้น
7. เน้นการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลสิ่งแวดล้อม
8. ภาครัฐควรปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กและเยาวชน โดยกำหนดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนหรือกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้งผู้นำชุมชน ชาวบ้าน นักกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมที่มาจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และทำวิจัยเชิงปริมาณโดยทำแบบสอบถามประชากรในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษที่เกิดจากโรงงานควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

- คนอุปบลฯ ยื่นฟ้อง คพ. 200 ล้าน! ละเลยไม่แก้ลำโคมใหญ่เน่า. (2559). ค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/593652>.
- คมวัชร เอียงอ่อง. (2553). การนำวิธีระงับข้อพิพาททางเลือก (ADR) มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมใน สหรัฐอเมริกา. ใน นนธนวนันท์ ตั้งตรงจิตต์ (บ.ก.). การจัดการความขัดแย้งทางสิ่งแวดล้อม. (124). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- ณัฐวรรณ สุนทรวิริทธิ์โชติ และกาญจนา สุขามุรณ. (2556). รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต: กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน. พระนครศรีอยุธยา: คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2550). การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบ กลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- พวงผกา บุญโสภาคย์, ประสาน บุญโสภาคย์ และ ฌปภัช นชกิจไพศาล. (2561). มาตรการทาง กฎหมายใน การป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม. วารสารเกษมบัณฑิต. 19 (พิเศษ): 118.
- วีระเชษฐ์ จรรยากุล. (2560). ปลอยน้ำเน่า เข้าบ่อปลา. ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2561, จาก https://www.alro.go.th =/alro_info/ewt_dl_link.php?nid=1767.
- ศาลปกครอง. (2559). ศาลปกครองอุบลราชธานี นัดไต่สวนผู้ฟ้องคดีในชั้นพิจารณาคำฟ้อง ขอให้ศาลมี คำพิพากษาเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเนื่องจากปลอยน้ำเสียลงสู่ลำโคมใหญ่. ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2561, จาก [http://admincourt.go.th/admincourt/site/08news_detail .php?ids=15614](http://admincourt.go.th/admincourt/site/08news_detail.php?ids=15614).
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2555). วิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร จ้าวสุวรรณ. (2554). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษจากการกำจัดมูลฝอยด้วย วิธีการเผา. นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2556). กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.